

Katarzyna Sme̋dzik

Nota bibliograficzna książki J. St. Zegara "Dochody w rolnictwie w okresie transformacji i integracji europejskiej"

Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 2,
297-300

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KATARZYNA SMĘDZIK

**NOTA BIBLIOGRAFICZNA KSIĄŻKI J. ST. ZEGARA
*DOCHODY W ROLNICTWIE W OKRESIE
TRANSFORMACJI I INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ***

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
– PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY, WARSZAWA 2008, SS. 135**

Recenzowana praca poświęcona jest tematyce kształtowania się dochodów w rolnictwie polskim w okresie transformacji ustrojowej oraz w pierwszych latach po akcesji. Książka stanowi wnikliwą analizę sytuacji dochodowej rodzin użytkujących gospodarstwa rolne, pozwalającą czytelnikowi na uzyskanie wszechstronnej wiedzy na temat kształtowania się sytuacji ekonomicznej polskich gospodarstw rolnych w latach 1995–2007. Służy temu w szczególności zakres czasowy prezentowanych w pracy badań oraz ukazanie dochodów z działalności rolniczej, a także dochodów gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwa rolne na tle pozostałych sektorów gospodarki narodowej w szczególności na tle gospodarstw domowych ogółem. Niewątpliwie dużym atutem recenzowanej książki jest jej przejrzysta konstrukcja, która prowadzi czytelnika od zagadnień metodologicznych, związanych z kwestią badania dochodów w rolnictwie, poprzez szczegółową analizę kształtowania się dochodów rolniczych, aż do rozdziału poświęconego polityce kształtowania dochodów. Szczególnie przydatny, w kategoriach dalszej lektury książki jest rozdział pierwszy oraz drugi poświęcony zagadnieniom definicyjnym związanym z kwestią dochodów w rolnictwie. Rozdział pierwszy umożliwia zrozumienie przyczyn permanentnej deprecjacji dochodowej rolnictwa polskiego w okresie przedakcesyjnym oraz potrzeb i przesłanek w zakresie zmiany takiego stanu rzeczy. W rozdziale tym uwidacznia się nader trafne, interdyscyplinarne podejście autora do przedmiotu badań. Skupia on w sobie podejście nie tylko ekonomiczne ale również specyficzne dla polityków społecznych, opierające się na kategoriach sprawiedliwości społecznej oraz stricte socjologiczne związane z analizą aspektów społeczno-kulturowych gospodarstw chłopskich. Zdolność wszechstronnego podejścia do zagadnień sytuacji ekonomicznej polskiego rolnictwa stanowi dodatkowy walor recenzowanej książki.

Za niezwykle trafne należy uznać również zamieszczenie w dalszej części pracy rozdziału poświęconego metodologii pomiaru dochodów rolników. Au-

tor zwraca tu uwagę na wieloaspektowość i złożoność pojęcia dochodu rolniczego, wyjaśniając przyczyny takiego stanu. Dalsza część rozdziału poświęcona jest wyjaśnieniu konstrukcji mierników dochodów z działalności rolniczej oraz dochodów ludności skupionej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Znajdziemy tam wyjaśnienie takich pojęć jak wartość dodana brutto, dochód rolniczy, dochód osobisty, ogólny, do dyspozycji. W rozdziale tym autor porusza również kwestię źródeł danych wykorzystywanych przy ustalaniu dochodów rolniczych, precyzuje ich przydatność w świetle badania sytuacji dochodowej polskiego rolnictwa oraz określa podstawowe różnice między nimi. Stanowi to bezpośrednio wprowadzenie do następnej części rozdziału, w której przedstawiony jest sposób obliczania kategorii dochodowych w rachunkach narodowych, makroekonomicznych rolnictwa oraz w systemie rachunkowości rolnej FADN. Wszystko to wzbogacone zostało przejrzystymi tabelami dodatkowo ułatwiającymi zrozumienie prezentowanej tematyki.

Dalsza część dzieła to rozważania o charakterze praktycznym, wypływające z wnikliwej i wszechstronnej analizy empirycznej. Autor zgodnie z przyjętą konstrukcją rozpoczyna od analizy sytuacji dochodowej gospodarstw rolnych wynikającej z rachunków makroekonomicznych. Dzięki zakresowi czasowemu analizy, który objął lata 1995–2006 czytelnik otrzymuje długofalowy obraz kształtowania się sytuacji ekonomicznej rolnictwa na tle innych sektorów gospodarki narodowej. Zamieszczając w tej części książki liczne tabele i ilustracje autor zobrazował specyficzne cechy gospodarki rolno-żywnościowej, takie jak: prawidłowość wolniejszego wzrostu makroekonomicznych wskaźników w rolnictwie w stosunku do pozarolniczego otoczenia, niższej produktywności nakładów oraz zależności kategorii dochodowych od czynników pogodowych i koniunkturalnych. Wyniki przeprowadzonej analizy empirycznej udowodniły tezę o znacznym wpływie integracji na dochody gospodarstw domowych rolników, przy czym na podstawie wykorzystanych danych GUS potwierdza się teza, iż dystans dzielący rolnictwo i sektory pozarolnicze w tym zakresie nie został jeszcze wyrównany.

Logicznym następstwem prezentacji sytuacji ekonomicznej rolnictwa na tle pozostałych sektorów gospodarki narodowej jest wejście w głąb badanego zjawiska, co dokonuje się w części poświęconej dochodom w gospodarstwach prowadzących rachunkowość FADN. Sytuacja dochodowa tych gospodarstw została zaprezentowana z uwzględnieniem podziału gospodarstw według grup obszarowych przez pryzmat dochodów ogólnych gospodarstw rolnych z podziałem na dochód z gospodarstwa rolnego i spoza gospodarstwa. Dzięki takiemu wyszczególnieniu autor potwierdza tezę, iż dochód pozarolniczy relatywnie spada w miarę przechodzenia do wyższych grup obszarowych. Ciekawym z punktu widzenia poszukiwania przewagi konkurencyjnych małych gospodarstw rolnych jest stwierdzenie autora, poczynione na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych o tym, iż w gospodarstwach do 5 ha występuje rozwinięta produkcja zwierzęca (fermy drobiowe, trzodowe, zwierząt futerkowych) oraz warzywnicza i kwaciarska. Wykazanie takiej tendencji może stanowić ważną przyczyn-

kę do poszukiwania źródeł zwiększania efektywności ekonomicznej tego typu gospodarstw.

Następny rozdział poświęcony został analizie dochodów rozporządzalnych gospodarstw rolników na tle dochodów gospodarstw ogółem i gospodarstw pozarolniczych. Ta część rozważań powiązana jest z poprzednimi i stanowi konsekwentne i przemyślane ich następstwo. Ponownie potwierdzono tezę o poprawie sytuacji dochodowej gospodarstw domowych rolników w okresie po akcesji Polski do UE. Zauważono także zwiększanie się aktywności rodzin rolniczych w poszukiwaniach pozarolniczych źródeł dochodów. Autor trafnie zwraca uwagę na powiązanie tego faktu nie tylko z przyczynami ekonomicznymi, ale również kulturowymi i społecznymi, co jest szczególnie ważne w kontekście wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Z analizą przeprowadzoną w rozdziałach poprzednich wiąże się część książki, w której autor ukazuje zasięg i głębokość ubóstwa rodzin związanych z rolnictwem. Poprzez ukazanie dynamiki kształtowania się wskaźnika Giniego, minimum socjalnego i egzystencji udało się dobitnie ukazać drastyczną sytuację dochodową rodzin rolniczych. Umieszczenie w tym miejscu pracy rozważań poświęconych tematyce ubóstwa rodzin wiejskich wydaje się celowe i dobrze przemyślane przez autora. Wszechstronna ocena zagadnienia biedy wiejskiej zapobiega przyjęciu poglądu o dostatniej sytuacji dochodowej rodzin rolniczych w związku z transferem funduszy unijnych, gdyż logiczna i konsekwentna sekwencja tematyki w pełni uzmysławia czytelnikowi konieczność dalszej redystrybucji dochodów na rzecz gospodarstw domowych rolników, co implikowane jest skalą marginalizacji i deprecjacji sektora rolnego.

Część książki dotycząca ubóstwa rodzin wiejskich stanowi płynne przejście do szerszej tematyki jaką jest kształtowanie się sytuacji dochodowej wiejskich gospodarstw domowych. Podjęcie tego tematu dopełnia w sposób komplementarny całość analiz i sprawia, iż książka w sposób pełny i wyczerpujący prezentuje sytuację dochodową nie tylko rodzin rolniczych, ale również ogółu ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Jest to szczególnie ważne w kontekście spadku liczby gospodarstw użytkujących gospodarstwa rolne i stopniowego wyłaniania się wielofunkcyjnego charakteru polskiej wsi, z czego autor zdaje sobie bez wątplenia sprawę. Większość analiz prowadzona jest w kontekście miasto – wieś, co umożliwia czytelnikowi uzyskanie wyczerpującego obrazu kształtowania się sytuacji dochodowej mieszkańców polskiej wsi w odniesieniu do pozostałych grup społeczno – zawodowych. W części końcowej pracy czytelnik znajdzie rozważania dotyczące czynników kształtujących dochody gospodarstw indywidualnych, związanych z działalnością rolniczą, wzbogacone trafnie dobranymi danymi o charakterze empirycznym. Ta część książki jest formą podsumowania, w którym autor podejmuje m.in. krytykę polityki dochodowej, realizowanej w odniesieniu do ludności rolniczej, a także wskazuje niezbędne kierunki zmian, argumentując ich potrzebę.

Przechodząc do konkluzji należy podkreślić szerokie, wieloaspektowe podejście autora do badanej tematyki, ukazujące sytuację dochodową polskiego

rolnictwa w sposób wyczerpujący w różnych przekrojach czasowych, jak i przestrzennych, wyrażających wielość przeobrażeń ekonomiczno – społecznych na wsi w Polsce po integracji z UE. Jest to niewątpliwy atut recenzowanej pracy. Książka jest przykładem dzieła trafnie zespalającego myśl teoretyczną z wszechstronną analizą źródeł. Pozwala czytelnikowi na ukierunkowanie poglądów w zakresie sytuacji dochodowej polskich gospodarstw rolnych. Dodatkowo precyzyjne rozważania o charakterze metodologicznym, dotyczące kwestii pomiaru dochodów w rolnictwie pozwalają na zrozumienie tych trudnych kwestii przez osoby nie stykające się na co dzień z problematyką dochodów rolniczych. W recenzowanej pracy zostały wykorzystane praktycznie wszystkie materiały statystyczne, umożliwiające ocenę sytuacji dochodowej w polskim rolnictwie. Dzięki temu powstała praca o istotnych walorach poznawczych i praktycznych.

Polska literatura ekonomiczna wzbogaciła się o kolejną wartościową pozycję, dotyczącą problematyki dochodów, którą należy upowszechnić ze względu na wartość dodaną jaką wnosi ona do ekonomii. Na tle innych prac wyróżnia ją interdyscyplinarne podejście autora do podjętej tematyki, w którym uwypuklają się wątki ekonomiczno – społeczne ale także kwestie socjologiczne i filozoficzne.

*Mgr Katarzyna Smędzik
Katedra Makroekonomii
i Gospodarki Żywnościowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Al. Niepodległości 10
60-875 Poznań
katarzyna.smedzik@ue.poznan.pl*